

Чорний - це колір

КУПИТИ

Автобіографічна повість «Чорний - це колір» - перша книга швейцарської письменниці Грізелідіс Реаль, що охоплює події з її життя на початку 60-х. Після невдалого шлюбу мати чотирьох дітей опиняється у скрутні - безробіття, злидні, туберкульоз, погрози соціальної опіки відібрати дітей. У сподіванні на краще життя вона тікає до Мюнхена разом із дітьми і чорним американським коханцем, який страждає від нападів шизофренії, але не полишає спроб штудіювати медицину. Без грошей і документів у неприязній до нелегалів Німеччині на неї чекає нелегка доля. Щоб заробити дітям на шматок хліба, вона спершу тиняється нічними вулицями, щоразу наражаючись на небезпеку, а потім опиняється у підпільному борделі. Приязнь до американських чорних солдат, серед яких трапляються щирі приятелі і фантастичні коханці, дружба з циганською родиною, що дивом вціліла у таборах смерті, а згодом - допомога своїм колегам-повіям та іншим знедоленим, викинутим на соціальні маргінеси людям - ось що допомагає вижити навіть у найкритичніші моменти життя, як неодноразово зізнається сама Грізелідіс, героїня цієї сповіді.

Грізелідіс була істотою захопливою, поетичною і складною: на додачу до вражаючого розуму – дика чуттєвість.

Жозі Ге,
перша координаторка
асоціації «Аспазія»

Вона прагнула віднайти онтологічну гідність людської істоти. Хоч мені й нелегко було свого часу змиритися з тим, що я – син повії, зараз я неймовірно пишаюся такою спадковістю.

Ігор Шімек,
старший син письменниці

Грізелідіс Реаль не пише – вона виштовхує, вивергає, «переливає» через край свій надмір життя.

Сесіль Денерус,
Tribune de Genève

Сьогодні минуло рівно тридцять років, відколи я поїхала до Німеччини як втікачка-парія, викравши власних дітей. У мене більше немає чорного коханця, діти виросли. Мій циганський батько, славнозвісний Тата з кочівного табору, помер, зморений надміром кохання, туги й алкоголю. Я не забула нічого. Усе це й досі живе, закарбоване у моїй душі і плоті: страх, побої, Чорні, музика, танці, стіни в'язниці. Неначе глибока незрима кривність назавжди єднає мене з тими, кого я любила.

Грізелідіс Реаль

ISBN 978-617-614-147-1

9 786176 141471

Чорний – це кохання

Грізелідіс Реаль

Грізелідіс Реаль

Чорний –
це кохання

Грізелідіс Реаль і Рональд Родвелл, Чикаго, 1966

Грізелідіс Реаль
(1929 – 2005)

«Письменниця, художниця, повія», як за її бажанням викарбувано на надгробку, прожила яскраве і сповнене подій життя. Вона народилася в Лозанні, у родині вчителів-літературознавців, від яких отримала рідкісне ім'я на честь героїні фольклорної оповідки, зразка жіночого довготерпіння і покори. Однак Грізелідіс Реаль обрала бунт і волелюбність. Втративши надію заробити на життя малюванням і позуванням у художніх академіях, випускниця Цюрихської школи мистецтв була змушена на початку 60-х займатися проституцією у Німеччині, аби прогодувати дітей. Повернувшись до Швейцарії після низки пригод і поневірянь, Реаль на деякий час залишила проституцію, почала писати, зацікавилася театром, поезією. На хвилі боротьби за права повії у 70-х роках вона стала активісткою і долучилася до створення асоціації працівниць сфери сексуальних послуг «Аспазія» і документального архіву із дослідження проституції. Сьогодні автобіографічний, поетичний і мистецький спадок авторки здобув їй славу талановитої і знакової постаті у швейцарській та європейській літературах.

Грізелідіс Реаль

Чорний – це колір

З французької переклала *Ірина Собченко*

ББК 84

Р 31

Реаль, Грізелідіс

Р 31 Чорний — це колір : роман / Грізелідіс Реаль ; переклад з французької Ірини Собченко. — Чернівці : Книги — ХХІ, 2016. — 272 с.

ISBN 978-617-614-147-1

Автобіографічний роман «Чорний — це колір» — перша книга швейцарської письменниці Грізелідіс Реаль, присвячена подіям її життя на початку 1960-х. Після невдалого шлюбу мати чотирьох дітей опиняється у скрутті — безробіття, злидні, туберкульоз, погрози соціальної служби відібрати дітей. У сподіванні на краще життя вона тікає до Мюнхена разом із сином, донькою і коханцем — чорним американським студентом-медиком, хворим на шизофренію. Без грошей і документів у неприязній до нелегалів Німеччині на неї чекає нелегка доля. Щоб заробити дітям на шматок хліба, молода жінка змушена займатися проституцією. Прихильність до американських чорних солдатів, серед яких трапляються щирі приятелі і фантастичні коханці, дружба з циганською родиною, що дивом вціліла у таборах смерті, а згодом — допомога своїм колегам-повіям та іншим знедоленим, викинутим на соціальні маргінеси людям — ось що допомагає вижити навіть у найкритичніші моменти життя, як неодноразово зізнається сама Грізелідіс, героїня цієї сповіді.

ББК 84

Книгу видано за підтримки Республіки та кантону Женева

AVEC · LE · SOUTIEN
· · · · · DE · LA
VILLE · DE · GENÈVE

На обкладинці використано фото із родинного архіву.

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання у будь-якій формі та в будь-який спосіб, у тому числі електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.

Перекладено за виданням:

Grisélidis Réal. Le Noir est une couleur. — Paris : Éditions Gallimard, 2007. — 368 p.

LE NOIR EST UNE COULEUR, © Editions GALLIMARD (Paris), 2005

© Книги — ХХІ, 2016, видання українською мовою

© Ірина Собченко, 2016, переклад

© Анна Стьопіна, 2016, обкладинка

© Микола Леонівич, 2016, ілюстрації та дизайн

Цю історію я написала на Родвеллову честь, на згадку про нього, мого чорного коханця, який мешкає в Чикаго на Мічиган-авеню у негритянському кварталі.

— В Америці,— каже Родвелл,— наші душі вбивають.

Мир плоті його, і нехай вбереже його доля від знавіснілого й заздрісного шалу мавпоголових Білих під час заворушень.

Нехай його великий оксамитовий прутень, який я тримала у своїх білих руках, як тремтливий цвіт чорної лілеї, змушує кричати від кохання лискучих негритянок, щоб груди їхні наливались, як бронзові повні.

Я сходила би босоніж усю землю, я б радо дозволила тернам колоти своє тіло, піскам — обпикати мене, а снігу — дерти шкіру крижаними ножами, якби змогла іще хоч раз відчути, як його вогненний стрижень пронизує моє лоно палючим торнадо чорного кохання.

Так, ми любили одне одного, ми хмеліли, ми щезали у хрипких зойках джазу.

Усередині порожньо. Твоя відсутність — найдорожче, що у мене є.

Твоя плоть зблискує вечоровою синню у моєму вікні, темніє, як усе довкола, накриваючи мене склепінням, огортаючись сузір'ями золотих краплинок поту.

Я — це ти. Моя єдина пісня — твоє ім'я на вустах.

БІЛЛ

Я завжди любила Чорних.

Чорний, колір таємниці, вливається у тінь усього суцього і просочує його, як трунок, повертаючи нас до великої ночі початку всіх початків. Чорна раса благословенна, на лискучому базальті тіл вона славить зречення світла і навернення до жару ночі, де щезають усі страждання.

Чорного кольору не існує.

Могутність його заперечення змішує всі виміри буття і вбирає їх у себе краще, ніж світло.

Я сама – циганської раси. Я залюблена у ніч, у її невидимий подих, у якому вчувається безмежність всесвіту. Колись мене, шестирічну, посадив собі на коліна чорний санітар в александрійській лікарні. Німецький лікар видалив мені гланди під легкою анестезією. Незрушне обличчя Чорного сяяло над білим халатом, він тримав мене, і дивовижна ніжність його рук тамувала мій біль.

Свого першого чорного коханця я пізнала лише у двадцять сім років у цьому клятому місті, де вчення пророка-імпотента висушило душі й лона і сфальшувало кохання, зробивши з нього брутальну механічну пародію, позбавлену пристрасті, – те, що в нашій дегенеративній Європі називається «еротизмом». У тридцять три роки я втекла з цього фригідного міста з іншим Чорним, божевільним, якого я витягла з психлікарні, і з двома дітьми, що їх я нелегально вирвала

з пазурів опіки. Я вирушала в подорож, вливаючись до великої кочівної ватаги мандрівників, і в таксі, що везло нас, завалених купою валіз і м'яких іграшок, прямо перед моїми очима на оранжевому тлі вечірньої заграви здіймалася, як фалос, гігантська голова Чорного. Це було сонячне затемнення, що визначило все моє подальше життя. Чорний колір, сакральна Чорнота поглинула сонце і на віки вічні заховала мене у черево ночі.

Білл був сфінксом із бульдожою головою з чорного граніту.

Він зачарував мене, коли я зайшла провідати його у божевільні, нагулявшись донесхочу довжелезним проспектом. Білл гордовито вийшов до мене у капцях, його дух, покинувши тіло, ширяв над порожньою оболонкою, вбраною у химерну смугасту піжаму. Час від часу кілька слів зривались з його повних вуст, а жовтаві білки очей набиралися мовчазним шалом.

Він знайшов собі прихисток у внутрішніх джунглях, де шматував і перемелював своїх мучителів величезною квадратною щелепою. Моє співчуття до нього росло співмірно з неприступністю цих високих жовтих будівель із загратованими вікнами.

Випустити його на волю, вирвати з цих мурів стало моїм нав'язливим бажанням і моїм власним божевільням. Три місяці навіжених клопотань, прохань, погроз, довгих перемовин із лікарями, які вперто мовчали щодо причини його госпіталізації, нарешті закінчились визволенням — за умови, що я потурбуюся про нього і допоможу виїхати з країни протягом сорока восьми годин. Потрібно було тікати, це з'ясувалося лише напередодні, а в кишенях не було ані шеляга.

Переконати трохи пришелепкувату, але добру американку в'їхати в моє помешкання і заплатити наперед за півроку, спакувати речі за годину прямо перед носом у працівника служби опіки, який, за неймовірно фатальним збігом обставин, вирішив навідатися до нас того ж дня по обіді, — це був вищий пілотаж. Цей опікун, цинічний гад в окулярах, закомп-

лексований до нестями (йому скрізь ввижалася статева символіка, навіть у зміях і драконах, якими я розмалювала шибку на кухні), почав розпитувати мою малу про її успіхи в школі.

Серед кучугур одягу, черевиків, іграшок і паперів, нагороджених на підлозі, сиділа моя донька, гарне чорняве шестирічне дівча, яке я кілька місяців перед тим викрала у рідної бабусі (вона її собі відсудила, скориставшись моїм перебуванням у туберкульозному санаторії), – відвертаючись від працівника опіки, вона дзвінко заявила:

– Ні, я більше не хочу ходити в школу! До того ж я поїду подорожувати разом із мамою й Біллі!

Отримавши таку неочікувану відповідь, він повернувся до мене зі жвавим тріумфом нікчеми, що заманив у пастку значно сильнішу за нього жертву (зарано він почав радіти, бо знову відібрати у мене дитя йому не вдалося):

– Що це за новини? Дитина мені каже, що ви кудись їдете?

Я заштовхала валізи ногою під стіл і заходила чистити зовсім не потрібну мені картоплю, щоб усе здавалося правдоподібним.

– Та ні, пане, що ви таке кажете. Я лише пообіцяла, що ми поїдемо кудись на канікули. Діти люблять подорожувати, і я теж, але зараз про це не може бути й мови.

– А, он воно як...

І розмова тривала далі, здавалося, цим розпитуванням про побут, здоров'я, роботу, малювання не буде краю. Часу лишалося обмаль, я була як на голках. Цей негідник міг мені все зіпсувати. О шостій потрібно було забирати Білла, а перед тим – забігти до американки і забрати у неї гроші.

Нарешті дядечко встав і відкланявся. Посунув собі сходами, як мара.

Та звісно ж, дурнику, ми тікаємо – тільки нас і бачили! Жодного нагляду, жодних гримас і високоморальних нотацій від служби опіки! Ми втікаємо із чоловіком, Чорним, божевільним, ми житимемо своїм життям! І коли ви звернетесь у поліцію, там скажуть – вона виїхала! О, який шок для

вашого професійного сумління, який удар – серпом по ваших пласких яйцях! Та нехай тебе хоч звільнять через це, жалюгідний святеннику!

Нарешті все готово. Валізи були спаковані так, що ледь не репалися. Єдина втрата, що затьмарила всю радість від поїздки: для великих плюшевих ведмедів не вистачило місця, і діти довго за ними плакали. Це єдине, через що я тоді справді журилася, – двоє плюшевих звірів, світлий і темний, так і лишилися сидіти біля шафи.

Що ж до іншого, платівки, фортепіано й книжки я продала, одяг – віддала, мої рукописи і вірші безслідно погубилися у тому рейваху, але мені було все одно.

Я полишала все із диким захопленням: спокійне і безрадісне життя, позування художникам натурницею, віч-на-віч із бідністю, день у день – ані шматочка м'яса, дітям – печеня з конини щонеділі, мені – три тарілки холодної кукурудзяної каші на сніданок, обід і вечерю.

Обшарпана квартира, куди ніколи не зазірало сонце. Викиди чадного газу через старий розтрісканий комин, від яких зимою паморочилося в голові. Без тепла, без гарячої води, на протягах у кухні лопотали розвішані пелюшки, туберкульоз, рік у диспансері.

І завжди ці візити органів опіки, щомісяця без винятків, і ці виклики до їхнього кабінету.

Сидіти тремтячи, тамуючи сльози, в той час як літня пані, у якої ніколи не було дітей, у якої вагіна така ж ізсохла, як і серце, гортає мої документи і приказує по-козячому мекотливим і злісно-солодкавим голосом:

– Ви ж розумієте, так не годиться, так далі не можна, пані, вам нема на що жити, ви ж не працюєте? (Мстивий погляд сірих очей з-під окулярів.) Так-так, ви не працюєте, і до того ж... схоже на те – о так, ми дуже добре поінформовані! – що ви надто часто увечері виходите з дому...

– Та ні, я вас запевняю...

– О, не варто заперечувати – ми отримуємо інформацію з надійних джерел. (Папка закривається із сухим ляском.)

Отож через такі обставини ми змушені забрати у вас дітей і знайти для них краще місце. До побачення, пані, і до зустрічі.

Ця точно має шанси дослужитися до пенсії (точніше кажучи – до могили!).

Бо тривалий час у мене було лише одне бажання, справжня ідея-фікс: підстерегти її на виході з управління, тихенько йти слідом за нею і накинутися біля першого-ліпшого темного під'їзду.

А потім душити і молотити, витрусити її слизьку душу зі старої зморшкуватої черепащачої шиї. Це був би єдиний шанс завадити їй забрати у мене дітей перед тим, як її саму здадуть в архів. Зі свого кабінету вона б одразу потрапила на той світ!

Так, я жерла кукурудзу, щоночі мене лупцював божевільний, він виштовхнув мене на панель, літо мене загнало у тісний кут, а зима – в німецьку в'язницю. Але я кохала – я, стара лярва, кохала! І я відчувала завжди, навіть у найгіршому лайні, обійми дітей, їхні рученята на моїй шиї, як кольє з чистого золота! А ти, засушена, загорнена у просяклі сечую вологі простирадла, ти, стара гусінь, так і вмерла, розчавлена самотністю і хіттю!

Тепер він мій, великий Білл, врятований від лікарських шприців, із криваво-карими очима, зі здоровенними зіницями рисі, нерухомими, скаламученими хворобою, з кремезним, як у бика, тілом, з пласкими й широкими стопами.

Сонце довго сідало і нарешті сховалося, діти сплять, таксі їде, поночі стрибаючи на вибоїнах, а на склі й досі у жовтих спалахах ліхтарів вимальовується силует чорного сфінкса з кирпатим писком, незворушного, містичного.

Два тижні тиші, очікування, тупцяння на місці минають у невеличкому готелі. Хазяйка зиркає на нас недобрим оком – у неї не викликає довіри дивна компанія негра, білої жінки і двох білих дітей, що всі разом туляться на одному ліжку у найдешевшій кімнаті.

Я купила спиртовий пальник і куховарю у ванній, використовуючи біде, куди потім діти набирають води, щоб пускати паперові кораблики.

Білл занурений у роздуми цілими днями й тижнями, він сидить без руху на стільці, перебуваючи поза світом і поза самим собою, пригладивши волосся помадою і прикривши його хустинкою.

Його мовчазність викликає у мене захоплення. Це мій чоловік, мій чорний тигр із м'якою оксамитовою шкірою. Я тепер не самотня, у нас справжня родина, дарма що така химерна.

Увечері ванна кімната займається сьайвом, як каплиця: у її шибках палають тисячі вогняно-золотавих очей міста. Щоночі наші тіла прилаштовуються одне до одного, як дві гітари з невидимими струнами, майже нерухомо, під дихання дітей, що сплять по обидва боки.

Велике дитинство тримає нас усіх разом, заховавши на деякий час від світу закону, який нас не стосується.

Вдень діти граються самі у парку, вони роблять, що хочуть, і з ними нічого лихого не трапляється. Увечері вони малюють яскравими фарбами потяги, будинки і нас чотирьох.

Я зберігаю їжу у шафі, лушпиння ми виносимо у згортках, ховаючи їх у рукавах пальт, а потім викидаємо за рогом.

Погляд хазяйки стає дедалі підозріливішим, бо я не платила протягом тижня – чекаю решту грошей від американки. Нарешті гроші приходять. Ми жили на макаронах і воді. Того ж дня ми сідаємо на потяг до Німеччини, прибуваємо увечері в Ерланген, місто Мрії, де Білл вирішив закінчити своє навчання медицини.

Йде дощ, ми виснажені і без копійки грошей. Я все оплатила – подорож, його борги – через грандіозну обіцянку, яку він зробив зопалу, піднявши мене на руки посеред мосту:

– Я працюватиму, як віл, заради тебе і твоїх дітей.

Ми впали на лавку у вестибюлі вокзалу. Минуло кілька годин відтоді, як Білл вирушив на пошуки кімнати.

Діти нудяться і рачкують довкола лавки під байдужими поглядами німців.

Наша перша ніч минає у шкільному дортуарі. На великодніх канікулах там порожньо, і ряди білих двоповерхових ліжок викликають у дітей захват. Вони видираються нагору і швидко засинають. Я лежу з Біллом на нижньому ліжку, і на душі тоскно: знаю, що у нас залишається дві з половиною марки, одноразова плата за це двоповерхове ліжко. Наступного ранку дітям на сніданок я змішую у пластиковому келишку останні вівсяні пластівці з цукром, холодною водою та останніми шматочками апельсину. Далі – голод і вулиця.

За безликими і зрадливими дверима невеличкого кабінету німецький офіцер шкірить вовчі зуби у першій посмішці, ледь приховуючи лють:

– Пані, – каже він мені голосом, де за ввічливістю вчувається непохитний граніт, – я звертаю вашу увагу на той факт, що ви не маєте права перебувати туристкою у Німеччині без грошей і працювати. Я міг би і *повинен* негайно посадити вас до в'язниці (він робить паузу, щоб добряче нажахати мене цим словом), але не зроблю цього заради ваших дітей. Наказую вам виїхати з Німеччини негайно, уже сьогодні. Якщо завтра хтось із моїх колег вас побачить у цьому місті, він матиме право вас затримати. До того ж ваш паспорт недійсний уже п'ять років – одного цього вистачає, щоб заборонити вам тут перебувати.

Ясно, що нам тут не раді. Настав час рушати далі шляхом знедолених і зацькованих вигнанців. Угледівши поліцейського, навіть якщо це безневинний регулювальник, що махає руками на перехресті, ми одразу ж повертаємося до нього спиною і прискорюємо крок у протилежному напрямку із завбачливо прорахованою поспішністю. Діти з їхнім гострим зором сповіщають мене, зойно побачать:

– Мамо, мент!

І якщо братик забуває і говорить щось про «поліцію», старша сестра його повчає: «Мама просила казати “мент”¹». Це слово тут ніхто не розуміє, тоді як «поліцейський» звучить схоже обома мовами, і якщо занадто зухвало його вигукувати, цей найближчий синонім слова «негідник» починає викликати підозру.

Про повернення годі й мріяти – грошей на квиток у нас нема. Білл – студент, він має законне право лишатися в Німеччині. Звісно, ніхто не знає, що саме завдяки мені він дивовижним чином вибрався із-за ґрат загальної палати на волю, у суворе світло німецького ранку.

Білл, який нічого не знає про наші поневіряння, проходить співбесіду у тому самому злочасному кабінеті, звідки я вийшла зневірена. Усі надії і сподівання, які я поклала на цю жакливу табличку з надписом «Міграційна поліція», враз обернулися на кубло отруйних павуків.

Надворі – сонце, останні купки снігу, стара бруківка, ковзка від решток зими, вони нас не зрадять. На вулиці людина виглядає звично – ще одна людська комаха, яка прямує до своєї нори, принаймні у неї є право ходити по землі.

Ніхто й гадки не має про те, що в шлунку у неї порожньо, що вона приїхала здалеку і не знає, куди податися, що її щойно вигнали з міста, у якому вона навіть не встигла обляштуватися. Надворі щедре сонце усім дає тінь, для нього немає упосліджених.

Наш чудернацький табунець збирається в дорогу. Попереду іде Білл, його широке зимове пальто тріпотить на вітрі, холоші синіх пожмаканих штанів ковзають по здоровенних жовтих черевиках. Час від часу він нагинається, щоб підібрати недопалок, і розкурює його, не зупиняючись і не обертаючись. Діти бігають поруч, наздоганяючи одне одного. Я йду ззаду, довге волосся розсипалось по старому, побитому міллію манто з видрячого хутра, купленому на барахолці багато ро-

¹ Фр. «flic» – французький жаргонізм, не зрозумілий пересічному німецькому мовцеві. – Тут і далі прим. перекл.

ків тому, на мені штани й нещасні розтоптані чобітки. Люди на нас обертаються.

У цьому маленькому німецькому містечку, де ще так багато збереглося середньовічного, будинки низькі, великі сяйливі вивіски блимають над дверима ресторанів і крамничок. Усі вікна завішені білими фіранками і заставлені квітами.

Вільних кімнат ніде немає. Власники готелів дивляться з пересторогою на компанію з високого, погано поголеного чорного хлопа і білої жінки, в якої очі блищать від голоду, з двома брудними й виснаженими довгою дорогою дітлахами.

Полудень. Йдемо великим розкішним парком, де довкола басейнів із зеленою водою, обкладених червоним камінням, яріють квітучі чагарники і височать білі будівлі.

– Ось університет, де я буду вчитися, – каже Білл.

Діти хочуть їсти. Ми прямуємо все далі й далі за місто. О третій по обіді, виснажені, змучені сонцем, ми шкандибаємо безкрайнім лугом, іще вкритим снігом. Я ненавиджу Білла. Хода безжального робота гігантськими кроками несе його далеко вперед, а ми ледь за ним встигаємо. Він мовчить, не обертається, не реагує на наші скарги. На горизонті цього кошмару серед багна і канав видніються дерев'яні хижі.

Чорний солдат і його родина дають нам притулок. Вони розраджують наш відчай кавою без цукру і яблуком, поділеним між дітьми. Залишитися там немає жодної можливості – дві кімнати, завішані дитячою білизною, вологі, побиті злиднями стіни. Потрібно знову рушати в дорогу.

Тепер ми йдемо, немов уві сні, сп'янілі від німої гарячки, не чуючи благаць дітлахів.

Ох, якби ж я насмілилась, якби мене не стримував страх потрапити до в'язниці! Я поцупила б ці фрукти, нахабно виставлені на вітринах крамничок, я пограбувала б ці пекарні, завалені пирогами! Вони ваблять нас, як магніт. Але вже і купи піску, і каміння на узбіччі, і трава здаються нам привабливою їжею.

Лютий голод штовхає нас, знесилених, вздовж паркану до великого перехрестя на автостраді. А там, під кущем,

я помічаю диво: недоїдений фрукт і розчавлений шоколадний батончик у брудному паперовому згортку. Ми накидаємось на нього, штовхаючись. Білл вириває у нас ці рештки, приношується і пожбурює їх на землю. Я квапливо підбираю, і ми глитаємо їх у нього за спиною.

О п'ятій годині вечора ми, уже втративши надію знайти ночівлю, опинилися посеред поля, над нами – дощ, а попереду – густий ліс. Білл зупинився, на руках у нього стогне і б'ється у лихоманці мій син. На багнистому горизонті жовтаві клапти неба поглинає ніч.

У ту мить усе було скінчено, цей кремезний негр, що завер над вологою травою, уже нічого не зможе для нас зробити. Він має залишитись тут. Я з дітьми поїду назад автостопом без валіз, лишивши їх у камері зберігання. Я кричу йому:

– Віддай мені дитину, я більше не можу! Я поїду додому. Напишу тобі, а ти вишлеш наші валізи.

– Як хочеш.

Він ставить хлопчика на землю, і ми обіймаємось, притискаємось щочаки, вологими від дощу і моїх сліз.

– Ну, прощай, на все добре, – каже він.

Потім повертається і рушає геть.

Коли я виходжу на дорогу і голосую, сподіваючись зупинити хоч якусь машину, до мене на мотоциклі на повній швидкості мчить посланець долі – старий бородань у кепці, з люлькою в зубах, він зупиняється перед нами, витираючи від вологи обличчя:

– Це ви шукали житло сьогодні зранку? Візьміть папірець, тут адреса помешкання. Поспішайте, поки місце ще вільне. Вам слід повернутися у місто.

Пізно вночі нас нишком проводять у дві невеликі кімнатки у глибині двору. Біля стіни у темряві мені вдалось розгледіти металеву клітку, де купчилися голуби, дримаючи під сніговою пеленою крил.

Білі голуби, ув'язнені у своїй клітці, ви воркочете вдень на сонечку, розпускаючи розкішним віялом хвосту і хизуючись короною з чистого, як сніг, пір'я, голуби, ми ваші кочівні

побратими, втрапивши разом із вами у тісну пастку цього подвір'я, ми гинемо з голоду.

Власник подивився паспорт Білла, і, взявши з нього обіцянку заплатити, щойно той отримає переказ із Америки, старий хитрий німець навіть і не глянув у наш бік. Нечувана річ для цієї країни – він не пішов здавати нас у поліцію.

Саме з тими часами пов'язані найхимерніші епізоди із нашого втікацького життя: у мене було кілька спроб знайти допомогу у черниць і в соціальних організаціях. Такого фіаско, таких принижень, такої ганьби я не зазнавала більше ніколи, навіть ставши повією. Гниле християнське милосердя ховається під важкими накрохмаленими шатами, і колючі очі до країв наліті затаєною ненавистю!

У цих старих пташиних опудал зціплені, як у мерців, губи, кістляві руки, жовті зів'ялі тіла, восково-прозора шкіра. Вони не знають, що таке ласка чи задоволення, тільки чутно, як усередині висхлих мумій клацають кістяки.

Я потрапила у неприступний мавзолей доброчесності католицької місії, де живуть холодні богомільні почвари.

У вітальні, де смердить молитвою, самозреченням, заплуженими чеснотами, засідає мати-настоятелька. Після довгого допиту (який нечуваний злочин – зізнатися, що хочеш їсти!) нам подають суп – кілька літрів теплої води, помийний акваріум, де плавають хлібні шкоринки. У коридорі, як жебракам, під великим розп'яттям із темного дерева.

У нас булькає в животі, усередині справжнісінький потоп. Ми такі напоєні, що вода зараз поллеться з усіх дір, але наш голод не здається, він гризе і мучить; від нас вимагають подяки і відправляють геть.

І ми з дітьми йдемо звідти, обстукавши сніг із черевиків (мої геть розлізлися) на зовсім не гостинному порозі цієї католицької місії.

Що ж, спробуємо тепер протестантську.

Добряче находившись по обіді і висцявши весь наш суп у куточку під огорожею, нарешті дістаємося до приймальні, де нас зустрічають дві дуже охайні усміхнені жінки. Голод нас

мучить дедалі дужче. Діти просять пити: напевно, бідолахи думають, що нам більше не даватимуть твердої їжі і віднині ми остаточно перейшли на рідке.

Жінок дещо лякає видовище, коли діти, вчепившись у кран, виривають одне в одного пластиковий келишок. Вони п'ють, обливаються водою, розбризкують її усюди в екстазі від життєдайної рідини.

Із «американського» резерву нам видають залишки армійських харчів. Перепрошують: у борошні завелася міль, сир засох, жир згірк, рис дуже дрібний. Саме тому нам віддають ці продукти і пропонують приходити знову, коли у нас виникне «потреба». Йдеться про «спеціальні» відходи, призначені для пожертв бідним родинам.

Ото щастя нам випало! І я таки ходила до них, спершу частіше, а потім усе рідше. А далі й зовсім припинила. Я знайшла «негідний» спосіб жити і заробляти собі на життя. Моя гідність, проте, чинила опір аж три місяці, три місяці жахливого голоду, на борошні, смаженому на протухлому жирі, на рисові з водою.

Того ж вечора Білл повернувся ситий, він умовив якогось студента пригостити його біфштексом зі смаженою картоплею. Шизофренія не має серця, але встигає добре подбати про шлунок. Щоб вивчати медицину, потрібні сили!

Наступного дня я знайшла роботу. В іншій протестантській місії, твердині богомільності з «євангельською церквою», ночівлею для студентів, школою та яслами.

Мені як їхній працівниці пропонують доглядати дітей за півціни. Я найнялася туди працювати *Putzfrau*, прибиральницею, як мені сказали, гарне місце, робота неважка. Заробіток – тринадцять марок на день, та ще й обід. Робота починається о восьмій ранку. З великої ласки мене погодилися взяти тимчасово, не вимагаючи дозволу на роботу.

Робочий день німецької прибиральниці у протестантській місії – це вам не мед!

Починається він із того, що я щіткою, порошком і господарським милом відмиваю довжелезний коридор і двоє

сходів. Згодом, після сушіння і протирання, мене відправляють підмітати, витирати пил і прибирати у двадцяти восьми кімнатах. Наостанок я чищу душові, туалети і довгі ряди умивальників.

Обідня перерва ділить день на дві частини. Мене знайомлять з «колегами», офіційними прибиральницями. Кремезні, дужі жінки зі слоноподібними тілами, ручиська, як стовбури дерев, недбало зав'язані парадні фартухи у блакитно-білу клітинку. Урочисто, не кажучи ані слова, вони методично пережовують картоплю на воді і макарони, присмачені малесенькими шматочками ковбаси. Пораховано кожну хвилину. Обід завершує чашка трав'яного чаю без цукру, який вони п'ють з побожним виразом на обличчях.

Коли півгодини спливає, вони рвучко піднімаються, витирають товсті червоні пальці об фартухи і, взявшись за віники, щітки і відра, знову йдуть до роботи, обважнілі й байдужі.

Я згинаюся вдвоє, горблюся, надриваюся під час прибирання, хворі легені мене доконують, я майже повзую рачки і розгинаю спину лише на третій день. Одного дня мені вистачило, щоб відмовитись від прекрасної професії прибиральниці.

— Дуже складно знайти роботу, якщо ти не спроможна працювати! — волає Білл наступного ранку, коли я відмовляюся вставати.

Далі йде довга промова про значення грошей. Цікаво, як американці, навіть божевільні, переймаються баблом. Для них це мета й основна цінність існування. Потрібно заробляти гроші, каже Білл, це єдине, що важить. Якщо ти не маєш *money*, у цьому житті ти ніхто.

Певно, саме через почуття власної гідності, щоб зайвий раз не принижуватися, він зовсім не дає нам грошей, хоча щомісяця отримує сто доларів поштовим переказом. Не кожна людина має щастя бути сорокарічним американцем-шизофреніком на утриманні батьків!

Кілька днів по тому я їду автостопом до Нюрнберґа, де, як мені казали, у лісі неподалік є академія живопису.

Я сподіваюся знайти роботу натурниці попри деяку худорлявість, що може мені завадити. На жаль, зараз великодні канікули, й академія зачинена протягом місяця.

Дорогою назад мене підвозить дуже дивний тип. Дотепер я не знаю, чи він справді був божевільним, чи я дивом уникла рабства.

Добре вдягнений огрядний дядько, простора чорна машина, ввічливий, хоч і непевний, з каламутним поглядом.

Я розповідаю йому про свої поневіряння.

— Слухайте, — каже він, — я можу вам допомогти. Якщо будете слухатися, не боятиметесь і довірятимете мені, ви заробите двадцять марок, і я вас ще й пригощу обідом. Але пообіцяйте, що все залишиться таємницею, я вимагаю повної конфіденційності, ви маєте робити все, що я скажу. Ви мені довіряєте?

Він дістає гаманець, набитий купюрами. Ні, я довіряю не йому, а новенькій купюрі у двадцять марок, яку він тримає у руці; я вірю у можливість нарешті поїсти, купити м'яса! Мій шлунок стискається! Ще вчора я віднесла ганчірнику, якого випадково знайшла у місті, свою єдину пару нових черевиків із блакитної замші, а він відмовився їх взяти через те, що вони вийшли з моди.

Мої діти в дитсадку, куди я воджу їх у кредит. У мене попереду цілий день, зараз одинадцята, і я ще нічого не їла. Я приймаю умови цієї загадкової угоди, і каламутні очі дядечка зблискують жаром.

Велике чорне авто аж підстрибує, ми мчимо на швидкості сто кілометрів на годину пустельною автострадою через ліс. Двадцять марок перебралися до моєї сумки.

Машина рвучко зупиняється біля дерева. Тлустий дядечко скидається на мокрого від захвату підсвинка, що нюхом чує поживу. Він виходить з машини і відчиняє мені двері.

— Ось ми і приїхали, — каже він. — Зараз ви повинні пройти невеличке випробування, але не хвилюйтеся — з вами не станеться нічого поганого. Чи зможете ви перенести декілька легких ударів цією мотузкою по вашій оголеній спині? І чи

дозволите ви, на знак довіри, зав'язати вам очі і прив'язати до цього дерева, завівши руки за спину? Бачите, це моє прохання, я ввічливий. Я не примушую вас до чогось такого, що ви не хочете. У свою чергу, я вам довіряю, бо я віддав вам двадцять марок.

Я погоджуюсь.

Він радіє і дістає з машини сумку, повну химерних предметів. Невеликі овальні скельця-мушлі з чорного пластику, з'єднані попарно, мотузки, серпанкові вуалі. Він пояснює:

– Скельця припасовуються до очей так, що повністю їх закривають, і закріплюються на голові резинкою.

Потім він надягне на мене серпанок – блакитний, рожевий чи бузковий.

– Оберіть, – каже він мені, – який колір вам до вподоби.

Я обираю бузковий, делікатний і меланхолійний відтінок якого пасує до цього загадкового випробування – стільки страхів, химерних, незрозумілих дій, завдяки яким мені й моїм дітям має перепастися якась їжа.

– А цією мотузкою, – каже він, розгортаючи товсту, як змія, вірвовку, – я вас битиму. Я хотів би, щоб на шкірі залишились сліди, але неглибокі. Коли вам буде боляче – кричіть, і я зупинюся. Чи не могли б ви зараз роздягнутися до пояса? – каже він суворо.

Сріблясті стовбури, шорстка луска кори, ніжно-зелене листя під променями весняного полуденного сонця, огорніть мене своєю м'якою тінню. Дерево, до якого я мушу прихилитися, беззахисна, зв'язана, як тварина, – захисти мене.

Який конфлікт, які дитячі страждання породили цей деструктивний жест, ці жорстокі ритуали? Німецький народ, заплили жиром чоловіки-імпотенти, товстошкірі, як носороги, ховають свої скелети у шафах.

Полудень. Я стою гола до пояса, сонце обпалює груди. Я прив'язана до дерева, кора дере мені шкіру. Руки заведені назад, груба мотузка стискає зап'ястя. Обличчя вкрите бузковим серпанком, очі щільно закриті непрозорими мушлями.

Давай, мотузко, керована товстим демоном, бий, рви, кусай мене! Нехай цей старий кривавий дрючило надзюрить собі в штани і стече потом!

Я все забула – цю заляклу ляльку, обмотану химерним приладдям, усі мої подоби, яких били, мучили, оскверняли.

Удари мене не досягали, вони ніколи мене не досягнуть. Вони губилися в просторі, відскакували від якоїсь гумової маси і тікали у порожнечу.

Глибоко всередині я лишаюся незайманою. Я пливу у непроникній кулі простором ваших бажань, недоступна для ваших рук, язиків, кігтів.

Він б'є не мене, а своє бажання, і його жалюгідний член стримить, як тотем. У моїй особі він лупцює самого себе, він себе карає ні за що! Я закричала, а може, застогнала у цілковитому забутті. Я наказала цій потворі мене розв'язати. Він кається, просить вибачення, щось белькоче, тремтить, як холодець. Його м'які білі руки снують, як павуки, поки він мене розв'язує.

З цього моменту доміную я, і його жалюгідна комедія руйнується під вибухи мого сміху!

Я піддаюся забаганкам цього тлустого паралітичного жука, але всі подоби, всі пародії на кохання, до яких він мене примушує, затягують його дедалі глибше й глибше у болото гнилої сексуальності, він перетворюється на розчавлену медузу, викинуту на берег, де я пізнала вимір цілого моря. Я його виблювала, викинула, виплюнула подалі від світу і від нього самого.

Я їхала у машині через села із зав'язаними очима, із серпанком на голові і досі зв'язаними руками, роздягнена до ліфчика. Не знімаючи пов'язки, мій мучитель витягнув мене кудись нагору довжелезними сходами, провів садом, перевів через поріг і через просторі зали, обминаючи невидимі меблі. Нарешті з мене зняли пов'язку і серпанок.

Я сиджу у залі сільської корчми десь посеред лісу. В залі нема нікого, крім господині, яка дивиться на мене своїми дивними очима, блакитними, як сталь. Вона запитує, чого

ми бажаємо. О цій годині, каже вона, можна замовити лише холодну страву. Я така голодна, що одразу погоджуюсь. Годинник на стіні б'є третю. Зала прохолодна і така запилена, наче сюди ніхто зроду не ходив. Завіски на вікнах опущені.

Мені знову зав'язують очі, надягають вуаль і прив'язують. Шматок за шматком до рота запахають здоровенні кусні давкого хліба, змішаного з чимось холодним і твердим, що скидається на сало і що я зовсім не встигаю жувати, бо мені не дають на це часу.

Після кожного кусня мене примушують великими ковтками пити холодну воду. Я ледь встигаю проковтнути і проштовхнути всередину з'їдене, як одразу мені до рота запахають новий шмат цієї нелюдської їжі.

Я благаю милості.

— Добре, — каже грубий голос. — Якщо ви поїли, я відвезу вас додому.

І мені розв'язують очі.

Він платить господині, яка йому дякує з крижаною посмішкою на непроникному обличчі. Незважаючи на те, що вона бачила, як я заходила у її безлюдний шинок, зв'язана і з зав'язаними очима. Вона бачила, як цей жирний кнур, сопучи, водив мене залами. Вона стояла переді мною, коли мені розв'язали очі. І коли вона принесла тарілку із «сендвічами», на мене знову одягли пов'язку.

Хто ця жінка, яку роль грає вона у збоченських виставах, що це за химерний бутафорський шинок? Це одна з таємниць Німеччини. Я не змогла її розгадати, і уникла я цієї банди катів лише тому, що у мозку щось перемкнуло, якийсь сигнал інстинкту самозбереження пролунав у моїй голові у вирішальний момент.

Ми ідемо вулицями Нюрнберґа вздовж нескінченних фасадів з червоної цегли. Машина зупиняється.

— Почекай тут, — каже старий. — Мені потрібно зайти в офіс, щоб забрати гроші, кругленьку суму, зароблену на небезпечній службі. Моя посада заслуговує на довіру, як бачите. Дивіться, ось моє посвідчення.

На фото я бачу ту саму бульдожу щелепу, спадисте чоло і жорстокі очі нацистського вбивці, такого, яких зображають на шпальтах газет, коли вони постають перед судом. Від цього фото у мене йде мороз по шкірі. Коли він повертається, тріумфально хизуючись купюрами, що розпирають його гаманець, мені здається, що від цього чоловіка смердить злочином і що навіть його слабкість, погляд побитого пса і недавні плаксиві благання його полюбити, на які я відповідала відмовою, оплачені на тому світі омитими кров'ю грошима.

Я поки ще не повія. Він не торкався мене, якщо не рахувати мотузки. Я не торкалася його, жах мене відштовхував. Я погодилась на ризик зазнати болю і навіть втратити своє життя заради того, щоб нагодувати себе і дітей.

Він пропонує мені нові «прогулянки», за які платитиме ту саму ціну. Призначає зустріч на наступний день у невеличкому місцевому барі, де його добре знають.

– Ми там вип'ємо разом, – каже він, – пляшку *Sekt* (гідкого німецького шампанського).

Я забрала дітей із дитсадка, приготувала їм добру вечерю. Коли вони лягли спати, Білл повернувся з ресторану. Я розповіла йому, що поки не вдалося влаштуватися натурницею, але добрий чоловік підвіз мене і дав двадцять марок (я не можу сказати йому всю правду).

Посеред ночі сильний приступ нудоти виштовхує мене з ліжка. Я біжу до умивальника, де мене знуджує великими шматками якоїсь дивної субстанції. Це триває довго, я ледь не задихаюся. Шматки вириваються з горла, я без кінця їх випльовую. Коли спазми припиняються, вмикаю світло і з жахом споглядаю купу червоних куснів, липких і прозорих, як хрящі. Ніколи в житті я не бачила нічого подібного. Я мусила ложкою вигрібати їх у смітник.

Повертаюся до ліжка спустошена, тремчу. Мене хотіли отруїти? Здається, мене примусили їсти людське м'ясо. Ніколи в житті я не ковтала нічого бридкішого за ті криваві грудки, налиплі на стінках умивальника, залякли у смертних конвульсіях, наче почвари.

Наступного дня об одинадцятій я йду на зустріч у невеличкий затишний бар. Огрядні чоловіки з діловими портфелями і комівояжери сидять на високих ослонах і споживають аперитив. За барною стійкою з вощеного дерева їх обслуговує надміру білява офіціантка.

Мені недобре від невпевненості і хвилювання. Глухий кнур іще не прийшов, я боюся, що він підставить мене, і доведеться самій оплатити замовлення. У мене лишається всього п'ять марок. Почуваючись іще недужою після ночі, я замовляю чай з лимоном. Я так бідно одягнена, така непоказна, що зі мною ніхто не розмовляє.

Аж ось і він, усміхнений, напер на своє огрядне тіло той самий сірий костюм.

— Доброго дня, — каже він. Бачите, я прийшов на зустріч. Будемо пити шампанське, як я вам пообіцяв. Фройляйн, пляшку шампанського!

Ми піднімаємо келихи. Сечоподібний лимонад із бульбашками викликає відразу. Чоловік нахилиється до мене, щоб ніхто не почув.

— Сьогодні у мене є для вас серйозна пропозиція. Зможете прокататися трохи зі мною на машині? Ми можемо спокійно все обговорити. Знаєте, я багато про вас думав і говорив про вас з однією дуже поважною особою, моєю подругою, яка живе у замку. Вона згодна за моєю рекомендацією взяти вас до себе і влаштувати на роботу. Зверніть увагу, я підкреслюю, що йдеться про дуже специфічну роботу. Давайте вийдемо звідси, і я вам розкажу детальніше.

Ми ідемо машиною, світить сонце. Природа оживає, на дворі весна. Авто зупиняється на ґрунтовій дорозі, на краю поля.

— Тут ми можемо спокійно поговорити. Ось про що йдеться. Подруга, про яку я вам казав, — дуже заможна жінка. Вона візьме вас разом з дітьми до себе у замок. Там є парк, басейн, поруч школа. А від вас вимагатиметься таке: кожного дня у вказаний час ви маєте з'явитися перед цією жінкою оголена, із зав'язаними очима і зв'язаними руками, як учора.

Вас прив'яжуть до стовпа і шмагатимуть. Ви отримуватимете 50 марок. Після сотого удару вас відпустять, але ви можете погодитися, щоб вас били далі. За кожен додатковий удар ви отримаєте десять марок. Жінка буде присутня, вона не буде вас торкатися, лише дивитиметься. Я також буду там, повністю роздягнений, і битиму вас власноруч, я від цього кінчаю. Ви побачите, це гарна й заможна жінка, вона така добра до мене. Ось тримайте, подивіться на неї.

На гладкому, лискучому, як сніг, папері я бачу постать високої жінки у чорній сукні. Її худе гадюче тіло, обтягнене оксамитом, фарбовані нігті, жорстока солодкава посмішка на неймовірно блудливих вустах, трикутна голова з розкосими очима, лялькова зачіска – все у ній є втіленням витонченої розпусти.

Навіть прикраси – намисто з перлів здавлює шию, колючі краї великої блискучої брошки впиваються у груди, сережки звисають, як гострі леза ножів, – підкреслюють її криваву душу, оточують ореолом смерті.

Я довго не могла відірвати погляд від портрета цієї химерної жіночки, від вампіра, що перевтілився у цю пані.

– Вона гарна, чи не так? – шепоче старий розпусник. Зголошуйтеся, йдіть зі мною, ми будемо її рабами. Гайда, вона вас вкриє з ніг до голови прикрасами, вона любить красу, це королева!

Я не кажу нічого. Вагаюся. Думка про удари нагайки і ця химерна вампірка мене жахають. Зрештою я погоджуюсь. Ми домовляємось перетнутися наступного дня. Зранку об одинадцятій він забере мене і найперше завезе у дорогий магазин.

– Розумієте, я хочу, щоб ви були гарною. Я відведу вас у модний магазин із зав'язаними очима. Ви приміряєте бузкову білизну, нову сукню, туфлі.

Саме в цей момент у голові сталося прозріння, раптове і гостре, як сигнал тривоги. Я розумію, що все це – огидна пастка, з якої не виберуся живою. Коли я буду голою, осліпленою, зв'язаною, чи не виникне, бува, в них бажання від мене

позбавитись, приспати хлороформом, відправити літаком до Бразилії чи Тунісу? Хто мене побачить, хто впізнає у новому вбранні? Я щезну без сліду, без надії на порятунок, якщо мене викрадуть і розлучать із дітьми. Я тремчу, намагаючись не виказати себе перед ним, погоджуюсь на зустріч, на яку не з'явлюся.

Наступного дня діти були в дитсадку, а я ще лежала в ліжку, коли десь опівдні хтось постукав у двері. Через каламутне скло дверного вічка я побачила гігантську тінь його обличчя. Він, певне, довго чекав, сподіваючись, що я прийду на зустріч. Потім прийшов сюди, відчинив хвіртку, зайшов у подвір'я, знайшов мою квартиру. Я чую квапливе дихання його бажання. Тлуста бліда п'явка присмокталась до моїх дверей, стікаючи потом від надії і розчарування.

Я залякла. Він стоїть там довго, заступаючи сонце, плюючись від ледь стримуваного гніву, грюкаючи своїми кулачиськами. Нарешті він іде геть, і я чую, як віддаляються його важкі кроки по брукованому подвір'ю, як стукає хвіртка. Я більше ніколи його не побачу.

Я думаю, що на своїй громіздкій траурній автівці він і досі шастає лісами, куди відвозить своїх нещасних жертв із зв'язаними руками і серпанком на голові. Можливо, хтось із них піддається на його хитрощі. Можливо, одного разу якась істерична жінка не витримає і поштрикає, пошматує, роздере його пазурами або ножицями. Я йому цього бажаю. Щоб життя витікало з нього крапля за краплею на лісовий мох, з цього липкого й роздутого, як великий білий хробак, тіла. Щоб зграї комах довго і неквапливо висмоктували з нього соки, гризли, точили його, і щоб він гнів, зеленів, розкладався, розпертий рідиною і газами, як замшілий фіолетовий гриб.

Одного сонячного дня я розміщую оголошення у нюрнберзькій газеті, пропонуючи послуги моделі-натурниці.

Відповіді не змушують себе чекати. Але людям потрібні якісь дивні моделі – для прогулянок на човні, на літаку, на спортивній машині і на яхті! Щоб розрадити їхню самотність

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ